

MIKUS KÁROLYNÉ

A Weiss Manfréd gyár termékei a felhasználók szemszögéből

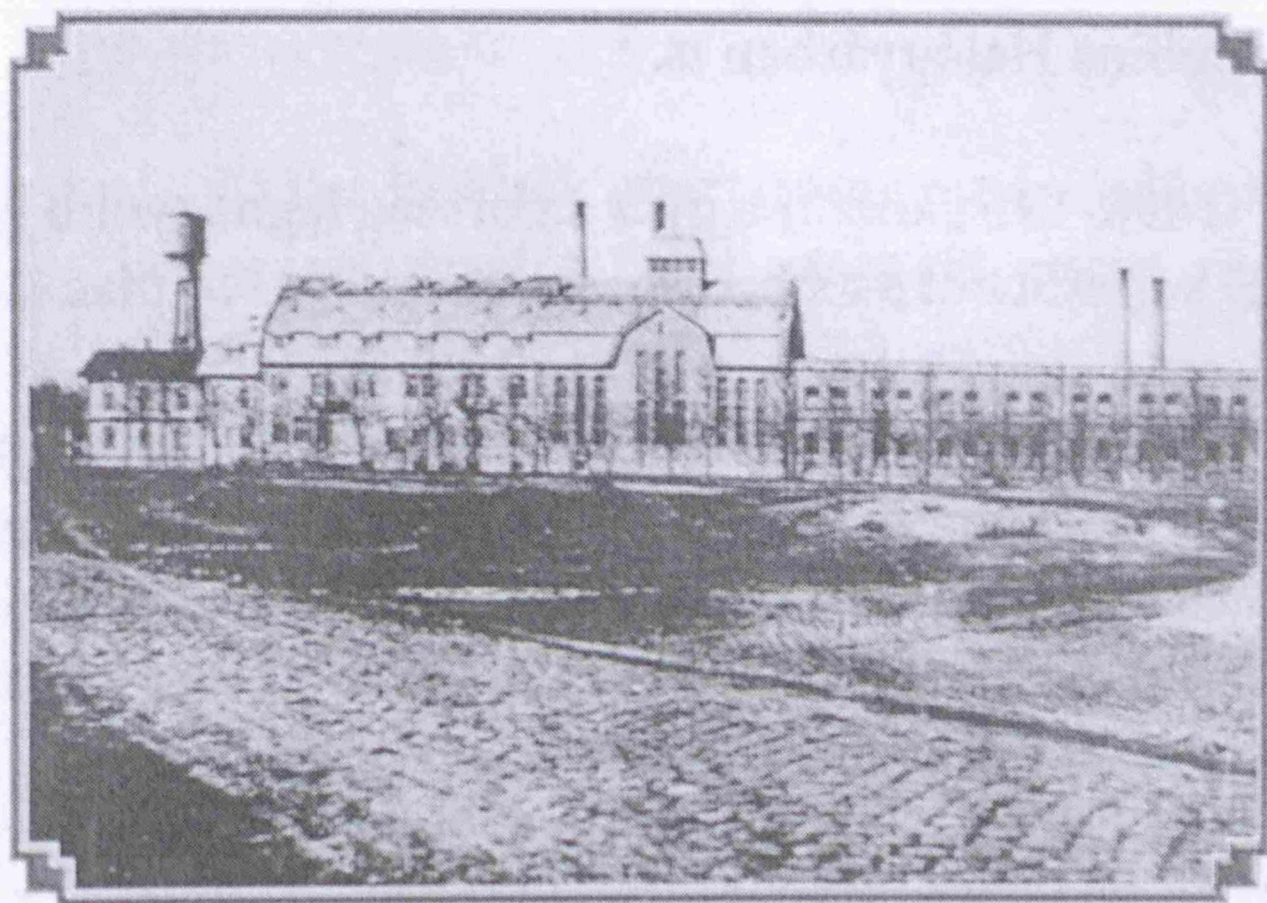
Egy hajdani gyár, mely termékeivel mindig megtalálta a fennmaradáshoz szükséges kiutat a fogyasztókon keresztül – gyorsan felismerte a fogyasztói igényeket, s mindenkor kihasználta a piac lehetőségeit. Ez a gyár a csepeli Weiss Manfréd birodalom volt. Sikertörténetének titka – mai fordulattal mondhatnánk úgy, hogy jó időben volt jó helyen. A húskonzervtől a Messerschmitt repülőgyártásig, a gombostűtől a modern szerszámgépekig, a járművektől a mozgássérült kocsikig, amire éppen szükség volt, minden gyártott. Törekedett a fogyasztói igények kielégítésére, a piaci igények gyors felismerésére.

A terménykereskedő családból származó Weiss dinasztia ipari nagyvállalkozóvá vált. Régebben, 2000-ben már hangzott el előadás a sikeres gyáralapítóról és területfejlesztőről, majd 2005-ben szerteágazó tevékenységüket ismertettem, most pedig a felhasználók szemszögéből szeretném bemutatni WEISS MANFRÉDOT, akinek sikeres életgörbéje nem mindennapi volt.

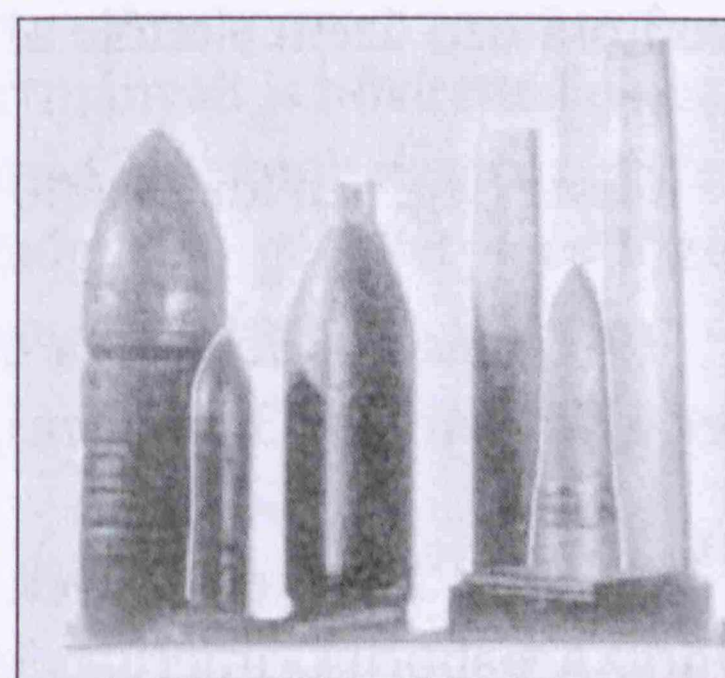
A TERMELÉS ALAKULÁSA AZ I. VILÁGHÁBORÚ VÉGÉIG

Kezdetben töltényhüvelyek szétszerelésével és felújításával foglalkoztak BERTHOLD nevű testvérével együtt. Majd 1892. decemberében a ráckevei főszolgabírói hivatalhoz fordultak lőszergyár telepítés kérelmével. Megkapták az engedélyt és 1893. elején fel is épült első üzemük (1. sz. ábra). A nagy fogyasztó a háború volt - ki kellett elégíteni a hadsereg megnőtt szükségleteit. Weiss Manfréd tudta, hogy számára ez az igazi nagy lehetőség, felismerte, hogy a katonaság részére érdemes gyártani, mert rendszeres, biztos piacot jelentett (2. sz. ábra). Rájött, hogy a legkedvezőbb üzlet a hadianyag és a hadfelszerelési cikkek gyártása.

Sajnos a profitot hozó üzem a sok millió ember életét kioltó háborút segítette. A gyár 1896 és 1914 között az ország legnagyobb hadiüzemévé fejlődött. A közös hadsereg töltényszükségletének 23,4%-át a csepeli üzemből szerezte be.¹

1. kép: A tölténygyár
Picture 1: The Cartridge Factory

2. kép: Tüzérségi lövedékek
Picture 2: Artillery projectiles

1896-ban Berthold testvére kilépett a cégből – parlamenti képviselő lett, a továbbiakban a gyárat egyedül Manfréd vezette. Megalapította a Fémművet 1896-ban, hogy saját kohójában állítsa elő a szükséges rézötvözetet. Cseh licenc alapján megvalósította a vaskohászatot, mely lehetővé tette, hogy 1911-ben öntöttvasat, 1912-ben Siemens-Martin kemencéből acélt gyártsanak. Ez utóbbi biztosította a tüzérségi lövedékek acélalapanyagát: meg is kezdték a nagykaliberű lövedékek sorozatgyártását. A tevékenységükre állami támogatást kértek és kaptak, adó- és tarifakedvezményben részesült a cég. Cél volt a hadiszállítások nagyarányú növelése, a fogyasztói piac gyors felismerése révén. A gyár fejlődése a magyar iparfejlődés történetében egyedülálló módon a hadianyag termelés bővítésén alapult. 1914-január 1-én a cég családi részvénytársasággá alakult át. Létrejött a *Weiss Manfréd Lőszer, Acél és Fémművek Rt.*

Családi kapcsolataik révén egyre bővülő együttműködést alakítottak ki a hadsereggel. 1901-től elkezdtek gyártani a tábori mozgókonyhát, főzőládát, tábori sütőkemencét, szuronyokat, rohamsisakot, lövészárkok rajtkályhát, stb. Ezek széles körben hírnevessé tették a gyárat, de a legnagyobb mértékben a lőszergyártást fejlesztették. A műszaki eredményeket kiválóan alkalmazták a haditechnikai célra rendelt termékekben.

Az első világháború idejére a gyár nagy potenciálú, vertikális jellegű, modern hadianyaggyárrá fejlődött. Szinte minden jelentősebb háborúban használtak Weiss gyári lőszert. A harcok során sok esetben nemcsak az egyik fél használt csepeli hadianyagot, hanem a megtámadott is. A gyárnak vásárlói voltak Németország, Bulgária, Törökország; az ellenfelek: Anglia, Olaszország, Oroszország, Hollandia, de mindez Weiss Manfrédot nem zavarta, ő csak gyártott.

A hadiipari megrendelések óriási profitot biztosítottak. A felesleges pénzzel a gyár beszállt más cégek alapításába is. Pl. a textilipari – Magyar Posztó – biztosítva a honvédség részére készült sátor-rendelések anyagát; – érdekeltsége volt Vácott, Iglón, Selmecebányán, sőt részesedése volt a Danubius Hajógyárban is.²

1896-1914 között a gyár az ország legnagyobb hadiüzemévé nőtte ki magát. A családi és szakmai kapcsolatok, s a biztosnak látszó felvevő piac elősegítették a gyár rohamos fejlődését.

Ugrásszerűen megnőtt a gyalogsági lőszer termelése, és egyértelmű lett, hogy a Weiss gyár a közös hadsereg legjelentősebb magán szállítója és egyúttal a legnagyobb egyéni tulajdonban lévő gyártelep. Egymás után épültek új csarnokai. 1896-ban a lőszergyártáshoz szükséges rézet saját rézkohászati üzemében állította elő. 1898-1899-ben létesült a kovácműhely, az anyagvizsgáló, a kazánház, víztorony és sok raktárépület.

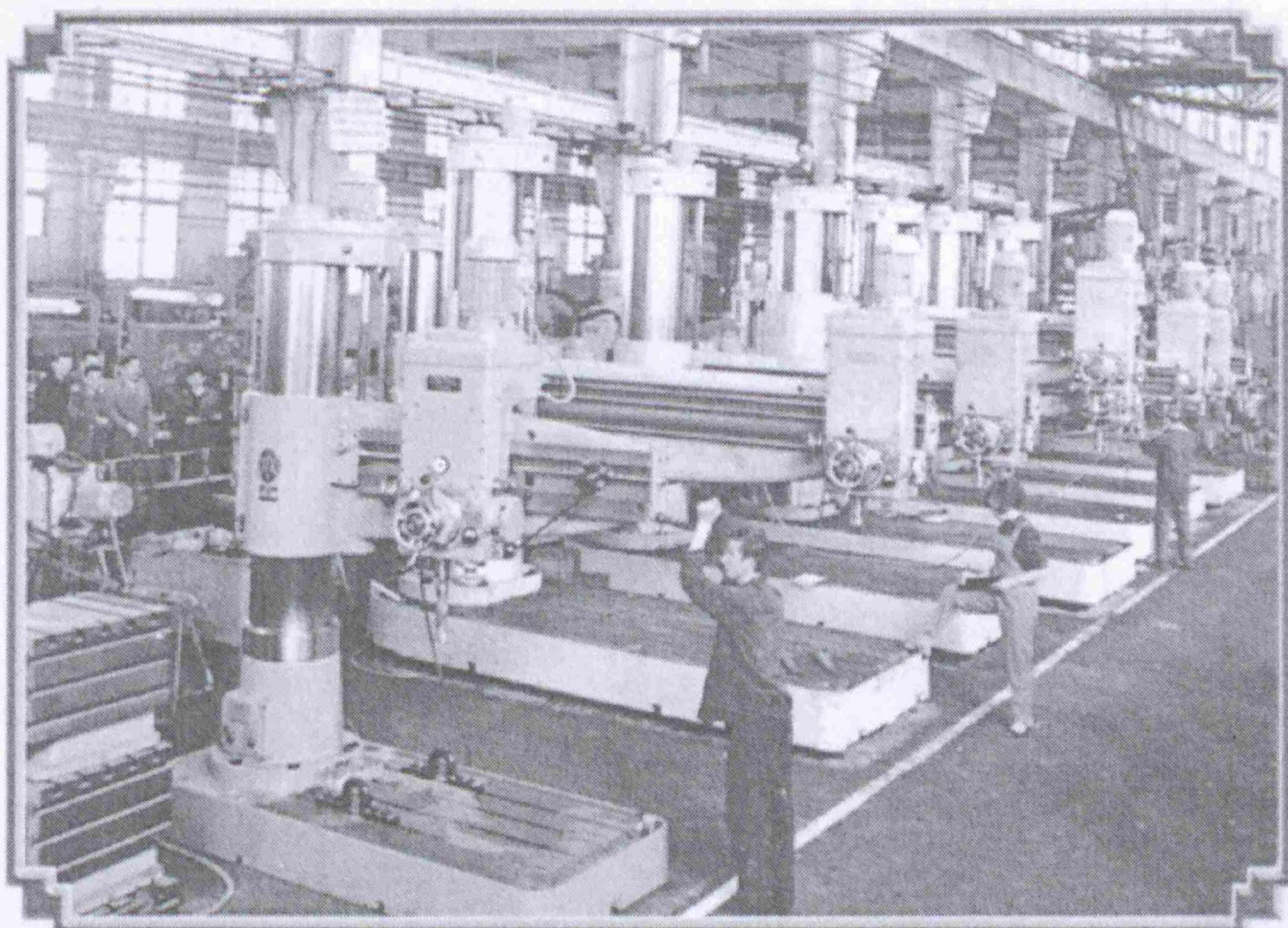
A gyár fejlődési üteme a magyar ipar történetében példa nélküli volt.

1914 és 1915 között 40% -kal növekedett a gépek értéke, a nyereség pedig ötszörösére nőtt. A profitot hozó üzem életetője azonban, sajnos a milliók életét kioltó háború volt!

Összességében kb. 20.000 vagon lőszert adtak át a hadseregnek.³

1916 második felében a hadiipari kapacitás bővítése érdekében berendezkedtek szerszámgépek gyártására is. (3. sz. ábra).

A Weiss Manfréd Művek nagyarányú fejlődésének a háború összeomlása vetett véget – egy időre. A háborús kimerülés jelei a lőszergyártás alakulásában mutatkoztak – a csúcsot rohamos

3. kép: A szerszámgépgyár szerelőcsarnoka
Picture 3: The Assembly Hall of the Machine
Tool Factory

visszaesés követte, de Weiss Manfréd, aki már korábban is a fejlesztésben látta a recessziós jelenségek leküzdésének módját, beruházásait a termék-választék kiszélesítésére irányította. 1917-től már a béketermelésre való átállásban látta a megoldást.

1918 végére megszűntek a katonai megrendelések. A gyárat államosították, a gépeket leszerelték, az alapanyagokat elvitték. A termelés minimálisra csökkent. Az 1919-es Tanácsköztársaság zavarokat okozott a gyár életében. Bukása után a gyár visszakerült a Weiss család tulajdonába. Polgári célra kellett termelni, a termelési struktúra teljesen átalakult, a felhasználói igények változtak!

Weiss Manfréd minden találékonyását bevetette, pl. a korábban ágyúlövedékeket gyártó legnagyobb méretű lövedékprést, a 30,5 cm-es ágyúlövedék-gyártót, felhasználta tejeskannák készítésére; az ügyes üzletpolitika, a nagystílű szervezőkészség, a találékonyság, ez jellemezte őt.

A válságból való kilábalás érdekében minden olyant elkezdtek gyártani, amire kereslet volt és a meglévő gépsorokon gyártani lehetett.

4. kép: A mezőgazdasági gép- és eszközgyár cégtáblája
Picture 4: Sign-board of the Agricultural Machine and
Tool Factory

Ekkor kezdték gyártani a zománcdényeket, szeget, vasalót, üstöt, vaságyat, szeget, mezőgazdasági kisgépeket.

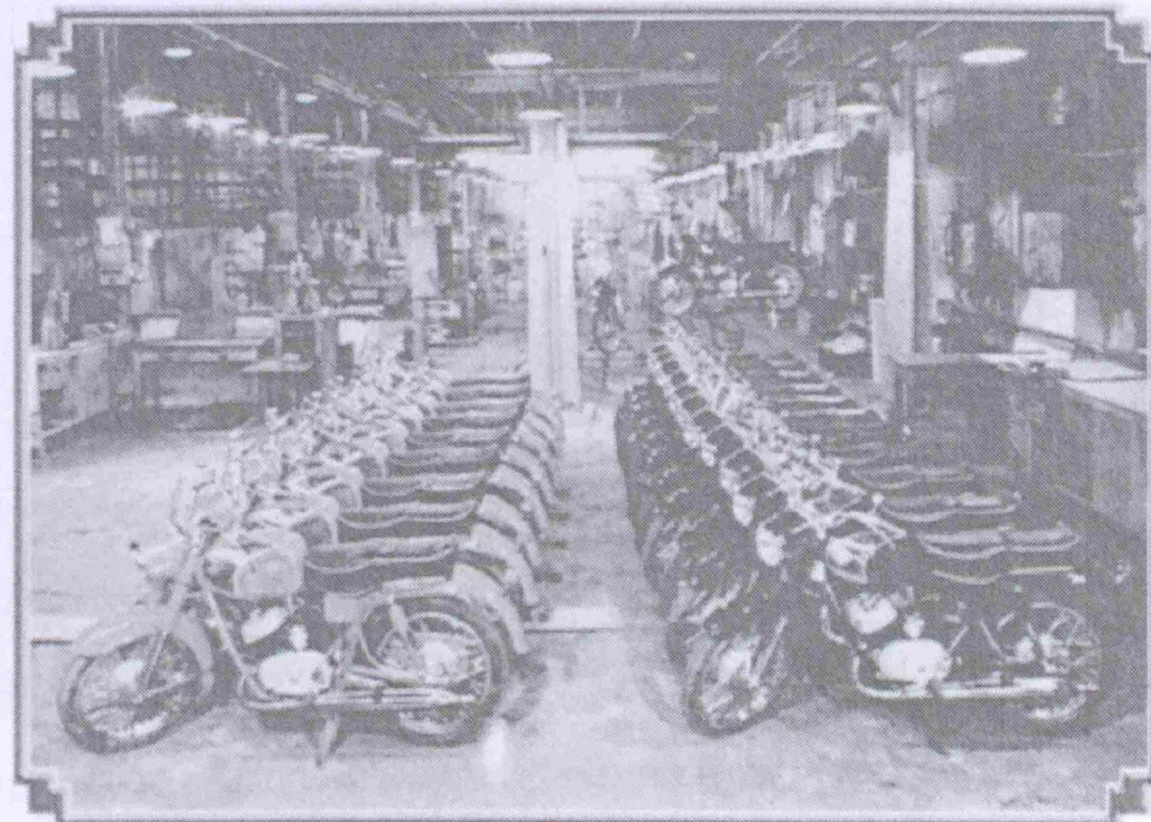
A mezőgazdasági gépekre elsőként a Földművelődési Minisztérium adott megrendelést. (4. ábra) Sikerült külföldön is piacot szerezni. Külkereskedőit Európa minden tájára szétküldte, a belföldi piac meghódítására pedig négy mozgékony kereskedőszervet állított fel Ferroglobus, Metalloglobus, Agroglobus és Termoglobus néven.

Kohászati gyártmányait is bővítette, lemezsort állított fel, majd Zólyombrézon megszerezte a leszerelt csőgyártó gépeket – és ezzel megkezdte csőgyára kiépítését.

Gyártmányválasztékát licencvásárlással, új termékek bevezetésével szélesítette. Elkezdtek gyártani a kerékpárokat, (francia licenc), fürdőkádakat, vasalót, varrógépet, motorkerékpárt, szerzőgépeket, stb. (5. ábra), (6. ábra).

5. kép: A Csepel varrógép országjáró reklámautója
Picture 5: Van, Advertising the „Csepel” Sewing Machines
All over the Country

6. kép: A motorkerékpárgyár raktára
Picture 6: Store of the Motorcycle Factory

A TERMELÉS ÁTALAKULÁSA A HÁBORÚ UTÁN

A háborút követő években, 1920-21-től megkezdődött a „békecikkek” termelése. Az állam a gyár kárának 80%-át megtérítette és új hitellehetőséget biztosított az ún. békecikkek gyártására.

Olyan termékeket kezdtek gyártani, amelyeknek kevés volt a megmunkálási igénye. Pl. kazán, kályha, tűzhely, egészségügyi és háztartási termékek.

Az 1920-as évek végén rátértek az autógyártásra is 1924 közepén a védővámok életbe léptetése új fellendüléshez vezetett. Az új ciklust azonban Weiss Manfréd nem élte meg (1922 decembe-reben meghalt), fiai Alfonz és Jenő vették át az irányítást. 1926 őszén felajánlják a Honvédelmi Minisztériumnak, hogy átállnak repülőgépgyártásra is. Szerződés alapján az állam vállalta, hogy 15 éven keresztül csak a WM cégtől szerzi be ilyen irányú szükségleteit.

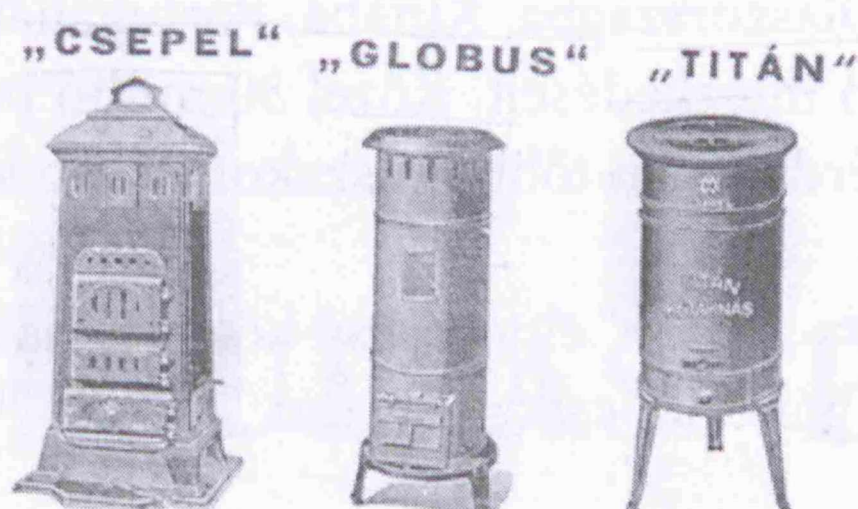
A fellendülést megszakította az 1929-ben kirobbant gazdasági válság.

A gyár fejlődésének az I. világháborút követő 10 évét úgy értékelhetjük, mint a piaci igényekre irányuló konszolidációs átalakító munkát.

Mindig azt tudták gyártani, aminek eladására lehetőség volt, s biztos fogyasztót találtak. A válság utáni években nem létesítettek újabb üzemrészeket, inkább bővítették a meglévőket.

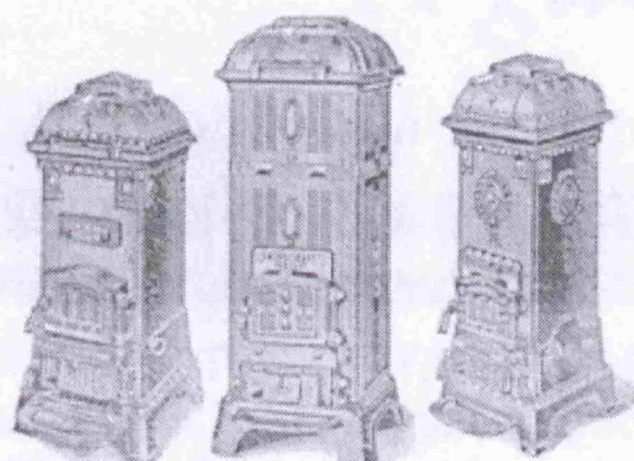
Nem zárkoztak el profitot hozó termékek gyártásától, pl. Sopronban többek között megkezdtek még a gombostűk gyártását is.

A meglévő termékek gyártását növelték, mint pl. a kerékpár-, motorkerékpár-, öntöttvas fürdőkádak, radiátorok gyártását.

WEISS MANFRED ACÉL- ÉS FEMMŰVEI RT.

„CYKLOP“
négyoszlopos öntöttvas folytonegő kályhák

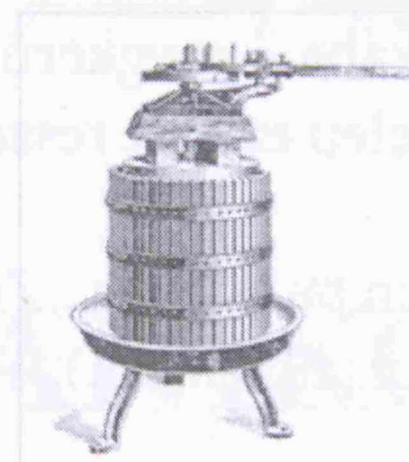

27. sz. „Cyklop” kályha 28. sz. „Cyklop” kályha 29. sz. „Cyklop” kályha

7. kép: Különböző kályha-típusok
Picture 7: Different Types of Stoves

„Globus” tejeskanna

„Robust” szőlő- és gyümölcsajtó

Összecsukható kerékpár

8. kép: Összecsukható kerékpár
Picture 8: Milk-can „Globus”; Wine and
Fruit Press „Robust”; Folding Bicycle

Kifejlesztették a legkülönbözőbb kályhatípusok gyártását (7. ábra) és megkezdték a szőlő- és gyümölcssajtoló gyártását is, (8. ábra). Amire igény volt, mindent készítettek.

FELKÉSZÜLÉS A II. VILÁGHÁBORÚRA HADIANYAG ÉS HADI-FELSZERELÉSI CIKKEK GYÁRTÁSÁNAK BEINDÍTÁSÁVAL

Az eddig gyártott termékek megtartása mellett az 1930-as évek második felében újra kezdték a gyalogsági- és tüzérségi lőszer gyártását. Beindult bővebben a repülőgépgyártás is. 1929. március 23-án felszállt az első Fokker típusú repülőgépük.

Bekapcsolódtak az országos kormányprogramba a katonai és harci járművek gyártásával; ilyen volt a „Győri program” és az úgynevezett „Botond program”. Az akkori kormány 1 milliárd pengőt fordított a fegyverkezési programokra. Szükséges volt tovább bővíteni az alumíniumkohászatot és az acélművet az alapanyagszükséglet fedezésére.

A harckocsikra, páncélozott járművekre, repülőgépekre jelentős mértékű külföldi megrendelés érkezett a céghez.

A termelés nagyságát tükrözi, hogy a gyár munkáslétszáma 1938-ban 18000 fő volt, majd 1939-ben 25000, és 1943-ra elérte a 35000-t a foglalkoztatottak száma. A gyár ezzel a munkáslétszámmal a magyar gazdaság leghatalmasabb iparvállalata lett.

Belföldre-külföldre egyaránt szállítottak! 1939–1940-ben szállítottak Franciaország és Jugoszlávia részére repülőgép alkatrészeket is, a kész repülőgépek legnagyobb részét pedig Németországba irányították. Az állam segítette a WM gyár exportját. Úgynevezett „Vegyes üvegáru” fedőnév

alatt szállítottak lőszert és töltényhüvelyt Görögországba, Olaszországba, Kínába, Portugáliába és Dél-Amerikába – megkerülve a békeszerződések korlátozó intézkedéseit. Közel 30 millió pengő volt a gyártelep export részesedése. A megnövelt termelés érdekében több műszakot vezettek be.

1940-ben beindult a „Zrínyi” rohamlövegek gyártása és a „Turán” elnevezésű közepes harckocsi (Škoda szabadalom), 1941-ben pedig a „Csaba” típusú páncélkocsi gyártása.

A cég felismerte, hogy a katonaság részére nagyon érdemes gyártani, mert rendszeres, biztos piacot jelentett és nagy profitot hozott. A II. világháború éveinek hatása a *Weiss Manfréd Rt*-re a felhasználók szemszögéből kiemelkedően sikeres volt.

Az ország 1941 nyarán belépett a háborúba, ez még tovább növelte a hadimegrendeléseket!! 95 millió pengő befektetéssel létrehozták a *Dunai repülőgépgyárat*. A termelés fokozódott egészen 1944-ig. 1944. április 3-án bombázások érték a gyárat, sok üzem tönkre ment – egy időre vége lett a gyárnak, romos állapotba került, s a család pedig – külföldre menekült.

Utólag megállapíthatom, hogy a „*Weiss család*” korának egyik legnagyobb, legsikeresebb vállalkozója volt, amely mindig szem előtt tartotta a felhasználók igényeit.

Jelenleg több, mint 270 tulajdonos között oszlik meg a volt WM dinasztia területe, ahol 480 vállalkozó tevékenykedik.

Jelen cikk immár a harmadik Weiss Manfrédről – neve talán kicsit unalmas is –, de utódainknak, unokáinknak szükséges elmondani, hogy volt egyszer egy gyár, ahol több tízezer ember dolgozott, s amelynek teljesítményei, termékei nemcsak országos, hanem világhírnévre is szert tettek. Ez volt a *Weiss Manfréd Acél és Fémművek*, mely kiérdemelte, hogy az utókor megismerje tevékenységét, eredményeit.

IRODALOM:

1. Dr. Bolla Dezső – dr. Kasza Sándor: Csepel, XXI. kerület. CEBA Kiadó, Budapest, 2006. 48.
2. Bolla Dezső – Gavlik István: Csepeli Helytörténeti Olvasókönyv. Budapest-Csepel Önkormányzat. 1995.
3. Dr. Adamovics Jenő: A gombostűtől a repülőgépig. FHM Kft. Budapest, 2007. 18-22.
4. Kovács László: Vas- és acélöntödék Magyarországon a II. világháború előtt. Öntödei Múzeumi Füzetek 3. Budapest, 1998.

A szerző címe:

Mikus Károlyné

1213 Budapest,

Kórus utca 20.